

Дарко П. Надић¹
Универзитет у Београду,
Факултет политичких наука
Београд (Србија)

351.77

316.42

Оригинални научни рад

Примљен 17/12/2021

Измењен 18/12/2021

Прихваћен 20/12/2021

doi: [10.5937/socpreg55-35441](https://doi.org/10.5937/socpreg55-35441)

СХВАТАЊЕ ЈАВНОГ И ОПШТЕГ ДОБРА У САВРЕМЕНОЈ ЕКОЛОШКОЈ ПОЛИТИЦИ

Сажетак: Идеја јавног и општег добра се у овом раду анализира са становишта еколошке политике, као врсте јавне политике. Ова анализа и промишљања полазе од становишта да су јавна добра у академској јавности најчешће посматрана као природни ресурси и да је њихова функција да буду искоришћени за економски, а посебно за индустријски развој. Оно што захтева редефинисање, и то је оно што би требало да промени еколошка политика, јесте да статус јавног добра пређе у виши статус, имајући у виду његову општу карактеристику, а то је неповратност. Та димензија будућности коју би опште добро поседовало је основа за опстанак савременог друштва. У раду се дају примери разликовања идеје јавног и општег добра у пракси, на примеру Републике Србије у случају еколошко-политичког проблема које је изазвала изградња мини-хидро електрана, односно административно управљање јавним и општим добром.

Кључне речи: јавно добро, опште добро, еколошка политика, квалитет живота, одрживи развој

Увод

Глобална еколошка криза, која свој максимум достиже кроз глобалне климатске промене, доводи до ситуације да савремена еколошка политика мора да редефинише одређене појмове у свом категоријалном систему. Редифинисање тих појмова, о којима ће касније бити речи, у већој мери одудара од класичних дефиниција до сада познатих у економији или политикологији.

Један од кључних појмова који захтева нужну „екологизацију” јесте појам власништва. Ургентност решавања глобалне еколошке кризе доводи у питање досадашње вредновање, односно дефинисање појма власништва у свим његовим модалитетима. У друштву увек имамо неку врсту добра које припада свима и које често у свакодневном говору подводимо под појам „заједничко власништво”. Међутим, многе ствари, појаве,

¹ dnadic@gmail.com

укључујући и друштвене творевине које припадају том скупу који дефинишемо као заједничко власништво, успели смо да у одређеним условима и кроз сам развој цивилизације и изгубимо, како у мисаоном смислу, тако и у стварном животу. Једноставно, оно што припада свима и што временом постаје заједничко власништво зависило је и зависи од добре воље управљања тим власнишвом од стране људи. Заједничко власништво умногоме зависи од тога колико схватамо и прихватамо сопствену одговорност за управљањем тим заједничким власнишвом. Да бих мало поједноставио ствари, узећу пример заједничких ходника или просторија у одређеној згради. Њихово одржавање зависи од добре воље грађана, колико они то сами одржавају, уређују и чувају, и наравно од свих других могућих служби које станари ангажују да одржавају тај простор. Тако је мање-више слично и са природним ресурсима и са другим природним елементима којима је мање-више немогуће одредити номиналног власника. Многи елементи у природи су недељиви и неприпадајући, али опет и као такви утичу на квалитет живота и квалитет животне средине. На пример, атмосфера, односно ваздух је нешто што је неприпадајуће и нема свог номиналног власника. У националним оквирима постоји нешто што се подводи под појам „ваздушни простор”, који као такав има више практичну примену у војној безбедности и у цивилној контроли ваздушног саобраћаја. Али ни војна безбедност, па ни цивилна контрола ваздушног саобраћаја не укључују у себе појам „квалитет ваздуха”. Јер квалитет ваздуха, па и атмосфере, зависе од економских активности, начина и културе живота људи, и наравно природних, односно временских карактеристика које су променљиве и данас изузетно динамичне. И које наравно у доба глобалних климатских промена постају и све драматичније. Оно што данас схватамо јесте да нам је веома тешко да прикажемо или дефинишемо шта је то што у природи што припада свима. И за шта конкретно сви сносимо било директну или индиректну одговорност. Почевши од примарног власништва, оно што називамо својином, средствима за производњу итд., па до националног власништва и националних баштина и вредности. Међународна вредност, односно међународна баштина под којом у еколошкој политици подразумевамо глобални биодиверзитет постала је ствар договора, конвенција, декларација и конференција. Једна врста декларативне дипломатске праксе која често заврши без видљивог практичног резултата.

Општи појам јавног и општег добра

Први проблем у појмовној екологизацији појма власништва јесте у којој мери савремена еколошка политика мења димензију а не само дефиницију појмова као што су „јавно добро” и „опште добро”.

За тренутак ћу се задржати на проблему „климатских промена” као камена темељца свих политичких размишљања о томе колико схватамо сврсисходност и тешкоћу формулисања универзалности онога што можемо назвати „јавним добром” у (про)еколошкој мисли и пракси.

У том правцу бих објаснио суштинску разлику између појмова „јавно добро” и „опште добро”. Када кажем „сврсисходност” идеје „јавног добра” у еколошкој политици, постављам питање колико еколошка мисао и стварање нове „еколошке” категорије може бити независна од економске мисли. Да ли је та сврсисходност

универзално планетарна или је само затворена у националне економске границе? Да ли сврсисходност може имати аутономну вредност и утопијску димензију? Да ли економска мисао има пресудну улогу, прецизније, апсолутно доминантну улогу у креирању новог поимања „зеленог” јавног добра?

О чему се заправо ради. На глобалном, међународном нивоу заправо нисмо схватили да је драматична промена климе, односно планетарне климе, стваран глобални и застрашујући проблем. Планетарни проблем је претворен у декларативни проблем, као фактор (још један у низу) који окупља политичаре света барем једном годишње. Неко ће рећи да је проблем у томе што климу планете нисмо прихватили као стварно јавно добро, већ као декларативно јавно добро. Јер ако је клима планете „декларативно” добро, може се поставити питање конкретне кривице и одговорности за стање климе. Декларативност у јавном добру практично не омогућава утврђивање овакве одговорности. Ни политичке, ни економске, а поготово не еколошке. Основни узрок, који можда претходи овом схватању и тумачењу, јесте што клима планете нема декларативног, па ни стварног власника. Непостојање декларативног власника је замењено имагинарним власником (то смо ми сви), па је самим тим и одговорност за јавно добро оваквог типа декларативна. Другим речима, без стварног ефекта, јер се нико ни појединачно, а ни колективно не осећа одговорним. Да ли је могуће оваквом глобалном јавном добру, управо на овом примеру, променити власничку структуру? Међутим, не можемо скренути са размишљања и посебно питања, да ли је могуће да ће у будућности клима планете постати приватно власништво и тако прећи пут од декларативног ка приватном добру. Имајући у виду експанзије капитала, с једне стране, можемо да истакнемо да је то могуће, али прво и пре тога морамо прихватити или доћи до те апсурдне ситуације да је биосфера приватизована (или ће бити), макар у неким националним оквирима или на неким новоформираним међународним берзама. Да ли би проблем климатских промена био решен или заиста решаван да ту постоји стварни власник? Можда би одговор био позитиван у будућности у неком дистопијском друштву, ако би тај дистопијски капитализам имао финансијске користи од климе. Можда би то било могуће у неком екосоцијалистичком друштву будућности, ако би политичке структуре схватиле значај квалитета ваздуха и климе на квалитет живота становништва. За сада, оба ова футуристички исказана друштва су заједно негде у утопијском облаку. Клима и атмосфера и ваздух су само јавно добро без декларативног власника и стварне одговорности. Али у историји цивилизације није било одувек тако.

Идеја јавног и општег добра у пракси

Покушаћемо да појаснимо где је граница стварног, сврсисходног, декларативног и универзалног. Последњих годину дана, прецизније две године, у Републици Србији постоји проблем мини-хидроелектрана. Мини-хидроелектране су негде од 2008. године популаризоване (мека моћ проеколошког маркетинга) као један од извора чисте (еколошке) и обновљиве енергије. Ствар је врло једноставна. Уз примену најновијих технолошких решења (ту је спој са оним што теорија еколошке модернизације сугерише) можемо из водне масе да добијамо електричну енергију која има зелено порекло. Наизглед ствари изгледају прилично једноставно, док не узмемо у обзир

одређене чињенице које могу да оспоравају „зелено” порекло електричне енергије. Мини-хидроелектране користе планинске реке, укључујући и подземне водотокове, за које претпостављамо да су јавно добро са свим атрибутима декларативног и имагинарног власништва. Међутим, нешто што је приватно добро или приватно власништво (мини-хидроелектрана у смислу технологије и физичког простора) користи јавно добро (планинска река) које се налази на територији (и то је јавно добро) чији је номинални власник држава. Држава, наравно и као номинални и као декларативни власник оваквог јавног добра, је одговорна за стање и коришћење тог истог јавног добра. Власник приватног добра (власник мини-хидроелектране) користи јавно добро, прецизније он га експлоатише, да би на „зеленом” тржишту енергије остварио профит. и ово није, барем донекле, спорно. Међутим, приватно добро (мини-хидроелектрана) не само што користи и експлоатише јавно добро (планинска река) већ изазива очигледне штетне последице по то исто јавно добро, прецизније по опште добро. Промењени су природни водотокови планинских река, промењен је екосистем (постављање цеви и других елемената неопходних за производњу енергије) и долазимо до врхунца промена у јавном добру које су несагледиве. Сеча шума, клизишта, угрожена флора и фауна, природна станишта итд. Политика је та, схваћена као пракса, која мења услове на микро, а не само на макро нивоу. Политика жели да буде одговорна, она жели да буде проеколошка (уколико већ не може да буде чисто еколошка) и за њу нормални корак у том проекологизму јесте да искриви појам и праксу јавног добра и замаскира га у еколошки интерес и праксу. Други проблем, који напросто искаче из овог, јесте да номинални и декларативни власник јавног добра даје не само на коришћење, експлоатацију једно јавно добро, већ га даје и на управљање. Питање је да ли приватни власник има довољно еколошког знања и довољно еколошке одговорности да управља одговорно и рационално користи овај природни ресурс у складу са идејама „општег добра” и одрживог развоја. Или је јавно добро приватизовано само са интересом повезаним са профитом. Зелене енергије су привлачне не због њихове еколошке одрживости, већ и због зараде оних који њу стварају и који су њени власници у смислу производње. Тешко је очекивати овде неку врсту симбиозе еколошке филантропије и економске исплативости. Фактички, држава преноси огромну одговорност на приватног власника, који одговара за стање шуме, земљишта, водотокова, за све могуће негативне последице које мини-хидроелектране могу да створе по локални биодиверзитет. Мини-хидроелектране су економски исплативе за њихове власнике, без обзира што не утичу у великој мери на побољшање стабилности енергетског система. Економска исплативост за власнике ових мини-електрана је више него довољан фактор да занемаре сву могућу штету по животну средину и биодиверзитет. Како истиче Иван Иљич, „таква трансформација животне средине од општег добра у производни ресурс јесте најфундаменталнији облик деградације животне средине” (Illich, 2013, str. 103). И историја те деградације, по њему, коинцидира са историјом капитализма, а политичка екологија, као наука, је дуго игнорисала тај проблем, и ако могу да додам, исто као и еколошка политика.

Шта би онда било споменуто „опште добро”? Како бисмо га дефинисали и одредили у оквиру савремене еколошке политике? Опште добро има исте карактеристике као и јавно добро. Поједина јавна добра, сад излазимо из оквира климе на пример,

имају своју економску цену. То су рудна богатства, минерали, пољопривредно и шумско земљиште, водотокови, језера, баре итд. Дакле, то су сва она добра, односно ресурси који могу бити експлоатисани због производње, економског живота и задовољавања потреба људи. Међутим, опште добро има једну нову карактеристику, а то је да је оно сада усмерено ка будућности. Она мора опстати, оно мора бити сачувано за будућност управо због будућих генерација. У складу са идејом одрживог развоја, ово би представљало стварну интергенерацијску солидарност где је окосница тога јавно добро. Експлоатација јавних добара, дакле природних ресурса, усклађених и са идејом одрживог развоја, декларативно се, скоро у свим економско-политичким платформама, ограничава кроз формулацију „рационална употреба природних ресурса”. Шта год она политички значила, у економском свету капитала и профита она не представља ограничење. Јер експлоатација природних ресурса зависи од њихове финансијске исплативости и потражње на тржишту. Зато формулација „рационална употреба природних ресурса”, односно рационално коришћење било ког јавног добра само је једна врста економског и политичког апела да се експлоатација ресурса усклади тако да садашње генерације нешто од свега тога оставе будућим генерацијама. Овде треба истаћи да идеја „општег добра” није нешто сасвим ново. Она је само ново за савремену еколошку политику као врсту јавне политике, као и за социјалну и политичку екологију, као академске дисциплине.

„Општим добром’ су људи називали оне делове животне средине према којима је обичајно право захтевало посебан однос. Њиме су људи називали оне делове животне средине који се простирао изван њиховог прага и поседа, али који су имали право користити, не за производњу добара већ за опстанак свог домаћинства” (Illich, 2013, str. 204).

То је у складу са оним што је тврдио Иван Иљич и што представља темељну дистинкцију не само у еколошкој политици, већ и у политичкој екологији, а то је раздвајање животне средине као општег добра и животне средине као ресурса. На тој равни размишљања, у опште добро су „уграђене најосновније егзистенцијалне људске делатности”, док ресурси служе „економској производњи оних добара од којих данас зависи преживљавање” (Illich, 2013, str. 96–97).

Административно промишљање јавног и општег добра у еколошкој политици

Наиме, политика је релативно касно признала да еколошки проблеми захтевају специјални третман. У прошлом веку, тек седамдесетих година, политика је схватила да еколошки проблеми имају социјални, а не само економски потенцијал. Овај социјални потенцијал еколошких проблема (од увећаног броја становника на планети до проблема загађивања) имао је смисла у чињеници да еколошки проблеми могу да угрозе стабилност социјалног система државе и њеног административног апарата и да самим тим доведу у питање крајњу сврху односа друштва према природи. А то је садржано у појму „квалитет живота” о коме ћу касније да говорим. Враћамо се на

проблеме административног апарата и његовог односа према еколошким проблемима. У суштини, одговор административног апарата, односно владајуће политике, јесте утемељен на технократском моделу и премиси која је врло једноставна, а то је да су еколошки проблеми нежељене последице економског раста. И како тврди Нил Картер, административни апарат даје три погледа, односно има три врсте односа према еколошким проблемима (Carter, 2007, str. 174). Први, то је игнорисање, други где се еколошки интерес подводи под интересе економског раста и самим тим еколошки интерес постаје жртва ради накарадног схватања квалитета живота (а у суштини то није ништа друго него животни стандард), и трећи, еколошки проблем добија политичко институционални оквир у модерној либералној и представничкој демократији. Односно, ако ћемо можда да неправилно протумачимо Картера, ми заправо дајемо одређеном еколошком проблему неку врсту права (право на чист ваздух), али га истовремено у оквиру либералне демократије уводимо и у тржишни механизам где све има своју цену. По Картеру, то политичко администрирање еколошким проблемима је „традиционална парадигма политике” са следећим карактеристикама. Прво, таква политика (још је рано да је назовемо еколошком политиком јер нема ни све димензије проеколошке политике) може да буде реактивна (деловање, тј. акција тек када дође до неке нежељене ситуације, односно без антиципације будућих дешавања и проблема у животној средини). Она може да буде тактичка, као пажљиво бирање циљева без угрожавања базичних, па и светих, циљева и интереса које економија и политика имају. Затим, „један по један”, где се решава један по један еколошки проблем, и углавном је то резултат планирања и буџетирања административног апарата по питању заштите животне средине, и на крају „end of pipe” систем, где политика пре свега политичким, па и економским одлукама уклања нанесену штету животној средини (Carter, 2007, str. 174). Међутим, политички интереси, маскирања и демаскирања еколошког у економско, добијају своју праву слику када се у све ово унесе појам квалитета живота. Један од првих теоретичара и социјално-еколошких мислилаца у Србији, проф. др Данило Ж. Марковић, дефинисао је квалитет живота као „*погмиривање по потреба људи одређеним друштвеним условима са осећањем задовољства што се на неки начин у одређеном обиму по потребе погмирују у оквиру даће вредносне оријентације*” (Marković, 2015, str. 181). Како прихватимо ову дефиницију као социолошки утемељену, онда је нужно да се прихвати и реална чињеница да ова дефиниција укључује у себе и оно што није директно изречено. А то је да су у квалитет живота укључени критеријуми, стандарди и услови (не само минимални, већ и максимални), под којима и у којима је човек способан да се физички и психички одржи. Али и да исти ти критеријуми и стандарди имају хумане и естетске конотације које би заиста могле да издвоје човека из света конзумеризма и животарења (Marković, 2015, str. 181). Тиме идеја јавног добра излази из чистог, математички једноставног и посебно стерилног света економије. Тек онда можемо да говоримо о стварним функцијама које јавно добро заиста има. Оно што нам заклања поглед ка појму „квалитет живота” јесте фамозни и често застрашујући појам БДП (GDP). Заправо, питање које нам се поставља јесте да ли имамо, осим квалитета живота, још неке друге мере, чиниоце или параметре који могу равноправно, али и друштвено одговорније да парирају БДП-у. Изненађујуће је да их имамо. Фелбер и група аутора истичу за пример Бутан,

који је као држава створио Укупни индекс националне среће, где су кључна питања: како оцењујете ваше здравље, како оцењујете свој положај у односу на претходну годину, да ли ће Ваша деца имати бољи живот следеће године, да ли имате поверења у Ваше суседе, да ли имате времена да се сваког дана посветите одмору, медитацији или молитви? (Felber et al, 2015, str. 20). Ово су кључни моменти који могу да учине корак напред од јавног ка заједничком добру, а које модерна еколошка политика и модерна економија (економија општег добра) могу да подрже (Nadić, 2020, str. 20). И с друге стране, то је корак ка менаџменту заједничких добара. Зато су значајни, по Фелберу, између осталих, следећи индикатори: да ли производи и услуге задовољавају људске потребе (назваћу то „антиконзумеристичким” приступом, односно кораком ка постматеријалистичким вредностима), који су услови рада (односно физички услови радне средине), колико је производња еколошки прихватљива, да ли је продаја етички прихватљива, каква је дистрибуција профита, да ли жене имају подједнаки третман и једнаку плату, као и да ли су испоштоване демократске процедуре у доношењу одлука (Felber et al, 2015, str. 20).

Покушаћемо да потражимо корене ове идеје у „зеленој политичкој мисли”. Полазећи од разлика између појмова „екологизам” и „енвајронментализам”, пратећи линију размишљања Ендрјуа Добсона, могуће је закључити да је управо (назовирадикални) екологизам кључно полазиште у зеленој политичкој мисли за прихватање квалитета живота као важног фактора. Добсон каже следеће:

„Енвајронментализам говори о управљачком приступу еколошким проблемима, сигурног у уверењу да се они могу решити без темељних промена постојећих вредности или образаца производње и потрошње; екологизам сматра да одрживу и испуњавајућу егзистенцију претпоставља радикална промена нашег односа према природи и нашег начина друштвеног и политичког живота” (Dobson, 2007, str. 2–3).

Постојећи обрасци производње и потрошње садржани су у ономе што исказује БДП. То је додирна тачка између БДП и енвајронментализма. Екологизам је утемељен на квалитету живота. Другим речима, енвајронментализам је „јавно добро”, екологизам је „опште добро”, што нас доводи у индиректну везу са екосоцијализмом на чијем је трагу у економском смислу заправо Фелбер. То потврђује и Сузан Бејкер када је реч о квалитету живота: „Квалитет живота се односи на колективни, а не на индивидуални ниво, и на побољшање квалитета јавног домена, на пример кроз људско јавно образовање, здравствене заштите и заштите животне средине” (Baker, 2006, str. 3).

Истовремено, морамо да признамо, а то са правом и Бејкер тврди, да је прихватање „општег добра” предуслов за промовисање идеје одрживог развоја. Као и то да је једна од карактеристика модела одрживог развоја управо приоритизација „општег добра”. Али колико је могуће не само да идеја и пракса „јавног/општег добра” буде остварена и који су то заправо ограничавајући фактори? Први ограничавајући фактор јесте свакако делимична утопистичност ове идеје. Зашто делимична утопистичност? Зашто не апсолутна утопистичност? Разлог за ово разликовање лежи у чињеници да ми сами процењујемо нашу моћ управљања, као и да нам сви подаци нису доступни. Подаци који нам често нису доступни, или се можда и не

трудимо довољно да их пронађемо, јесу да ли је пракса пуног уважавања квалитета живота, пословања и управљања у складу са природом негде и остварена. Али та пракса постоји и она представља такозвану четврту фазу еколошких покрета, односно промену вредносних система усаглашених са идејама здравог живота, а све то у оквиру праксе комуналног заједништва (Nadić, 2021. стр. 101–102). Дакле, та пракса постоји; дакле, она је остварива и она је одржива. Други ограничавајући фактор јесте наша политичка моћ да управљамо „јавним/општим добрима” и да носимо одговорност за њихово стање. Јер то управљање, заправо оно је суштински политичко управљање, јесте управљање природним ресурсима и по правилу оно је невидљиво. Политичко управљање није само одлучивање у институцијама познате нам либералне демократије, односно у њеним финесима као што су партиципативна, директна или посредна демократија. Политичко управљање је и када свесно или несвесно баците празну пластичну флашу у реку. И онда следи и политичка одговорност. Политичко управљање, наравно у свом пуном демократском корпусу, подразумева и управљање природним ресурсима, иако заправо немате стварни осећај да њима и управљате. Природним ресурсима управљате и ако штедите те исте ресурсе (гасите осветљење у стану) или их бесомучно расипате. На основу управљања носите и одговорност, али уколико поседујете еколошку свест.

Многи природни ресурси (то је оно што често традиционална политика и либерална економија виде) могу се описати као јавно добро (зато што то јесте и највидљивије и најспорније). Као што смо истакли раније, они не припадају никоме и не постоји номинални својински власник. Осим овога, природни ресурси, како на пример истиче Картер, имају две основне карактеристике. Нису у „ривалитету” и имају карактеристику „неискључивости”. Индивидуално коришћење неког јавног (еколошког) добра не искључује неког другог из процеса коришћења тог истог јавног добра. Река је јавно добро и један пецарош не може спречити другог пецароша да пеца на истој реци. Под претпоставком да имају државну, односно риболовачку дозволу. Државна дозвола говори о декларативном власнику или, блаже речено, стараоцу јавног добра, у овом случају реке. Тамо где нема стараоца односно декларативног власника, ситуација је поприлично слична. Удисање чистог планинског ваздуха једне особе не спречава да и друга особа удише чист ваздух. Под претпоставком да чист ваздух заиста постоји. Осим тога, планински чист ваздух вам је увек урачунат, макар кроз рекламу, у цену вашег туристичког пакет-аранжмана. У урбаним срединама, мегалополисима 21. века, чист ваздух не постоји. Самим тим и загађени ваздух је јавно добро, али сада у облику еколошког проблема. Када кажемо „неискључивост”, то такође значи да ако једна особа одустаје од коришћења аутомобила, односно вожње аутомобила, друга особа не може бити искључена од његовог одустајања, а то је чист ваздух који ће да дише због смањеног аерозагађења. Међутим, како даље истиче Картер, номинални и декларативни власник еколошког јавног добра (држава) може да опомиње грађане да штеде воду и уздрже се од непотребних активности као што су прање кола или заливање баште. Она може да апелује на грађане да смање загађеност ваздуха тако што неће возити аутомобиле. Међутим, постојаће јако велико искушење за појединце да игноришу ова упутства и молбе (што ће они и да чине), позивајући се притом на реалну чињеницу да ће „они други” бити одговорнији од њих и да је

самим тим ситуација уравнотежена. То значи да, ако прихватимо не само чист него ваздух уопште као јавно добро, долазимо до појаве „free riding”, односно нека свако ради оно што жели. На крају политика „нека свако ради шта жели” доводи до тога да ће општа корист бити мања или ограничена, а то конкретно значи недовољно воде или свежег, чистог ваздуха (Carter, 2007, str. 175). То на неки начин указује да јавно добро није исто што и опште добро. Односно, да јавно добро може бити декларативно, са оним карактеристикама које смо раније споменули, а да опште добро укључује битну, природну страну човека и, пре свега, његову еколошку свест. Појединац који поседује еколошку свест схватиће чист ваздух као опште добро и послушаће апеле владе или стручњака. Појединац који не поседује еколошку свест неће послушати апеле владе и возиће аутомобил, и за њега ваздух уопште (а не само чист) остаје само јавно добро са декларативним и имагинарним власником. Таква ситуација је била, на пример, у Београду, у новембру 2019. године, када је главни град Србије био међу пет најзагађенијих градова на свету. То само значи да су јавна добра дата на коришћење свим грађанима (Ђukić, 2011, str. 192), а оно што ту истичемо јесте да „делилац” јавног добра можда јесте укалкулисао економску цену (нпр. изградња парка или садња нове шуме), али није укалкулисао ниво еколошке свести грађана и њихову стварну способност и вољу да сачувају те шуме и паркове. Картер се позива на радове других теоретичара када говори о две врсте јавног добра које имају неке од карактеристике општег добра. Једна је идеја о заједничком базену, односно о ресурсима, где је практично немогуће да искалкулишемо индивидуалну и колективну корист од њих. Државе, међународне организације (номинални и декларативни власници „заједничког базена”) могу да спрече исушивање овог базена тако што ће, на пример, ограничити или забранити улов појединих врста риба у океанима, како би рибли фонд постојао у будућности. То је, како Картер истиче, са становишта колективне користи и фактички једна врсте еколошке, економске, па и политичке инвестиције у будућност. Са индивидуалног становишта ствар је поприлично другачија и то је оно што се заиста дешава. Вукови могу да буду убијани, риба у рекама може да буде уловљена иако немате риболовачку дозволу, шума може да буде посечена, јер у основи овај „заједнички базен” није чисто опште добро иако има неколико важних атрибута јавног добра (Carter, 2007, str. 175). Други појам, који ту припада, Вили (Weale) је назвао „заједничка судопера”, односно јавна добра, тј. још једном природни ресурси, попут чистог ваздуха, где није проблем у степену искоришћавања чистог ваздуха и ваздуха уопште кога појединци удишу, већ како ти исти појединци користе овај ресурс да у њега „убацују” отпадни материјал као што је на пример CO₂ који, опет, доводи до климатских промена (Carter, 2007, str. 175).

Закључак: трајна неповратност општег добра

Имајући у виду ту фину дистинкцију између „јавног добра” и „општег добра”, где нам је кључан фактор разликовања управо еколошка свест оних који стварно управљају овим добрима (како административног државног апарата, тако и грађана), долазим до задње кључне карактеристике еколошко схваћеног „јавно-општег добра”. То је неповратност. Многа ова добра су неповратна ако их меримо просечном

дужином нашег живота. И не само то. Њихова неповратност доводи до такозваног „домино ефекта”, односно до самоурушавања биосфере и неминовног уништења биодиверзитета. Исцрпљени природни ресурси могу бити толико уништени тако да штета више не може бити поправљена (не за нашега живота). И то није проблем који не можемо да прихватимо, премда са становишта одрживог развоја ово и јесте више него етички проблем. Ланчана реакција коју ће изазвати потрошени или уништени природни ресурси (по својој функцији необновљиви) могу довести до ситуације (не потпуно нестварне) да због њихове исцрпљености многе биљне и животињске врсте буду доведене до нестанка. То је већ апокалипса у најави, чија се вероватноћа у већој мери поклапа са могућим уништењем економије коју познајемо. Три битна фактора могу да промене ситуацију. Први се налази у капацитету развоја који технологија поседује. Други фактор је опет наша еколошка свест, док је трећи административно-политички државни апарат. Наиме, технолошки напредак нам говори (то је једна страна нашег корнокупијанског оптимизма) да неки природни ресурси могу бити замењени, али смо свесни да тај процес замене или преименовања није баш тако једноставан нити је јефтин. На пример, технолошки напредак нам је омогућио да можемо да користимо сунчеву и енергију ветра, али и даље нисмо свесни да баратање алтернативним изворима енергије и да количина произведене „зелене” енергије неће у потпуности задовољити све наше потребе и да је потребна штедња исте. Дакле, опет је у питању еколошка свест која мора да прати тај технолошки оптимизам. Где је ту улога административног апарата? Политички планери у административном апарату стоје незаинтересовани са стране. Међутим, они заправо немају никакву значајну предност, то са правом истиче Картер, јер за разлику од социјалне или фискалне политике (где се лоше процењена пореска стопа или накнада за неко плаћање може кориговати у буџету за наредну годину), грешке направљене у управљању „јавним”, па чак и „заједничким” добрима тешко је исправити (Carter, 2007, стр. 175). Ово поготово добија на снази када административно-политички апарат инсистира на прихватању онога што он дефинише као „јавни интерес”. То није ништа друго до политичко изједначавање „јавног интереса” са „општом добробити”. Оно што може да се деси, по неком не баш најгорем сценарију, јесте да тај политички прокламовани „јавни интерес” буде у дубокој супротности са оним што смо претходно дефинисали као „опште добро”, па чак и као „јавно добро”. И у том случају начињена штета може бити несагледива.

Малочас сам напоменуо могуће уништење економије. Имајући то у виду, зато сам и увео кроз „еколошку призму” у расправу појмове „јавно добро” и „заједничко добро”, да еколошка питања која се садрже у заједничком имену тешко, а то су природни и необновљиви ресурси, апсолутно морају бити почетно полазиште када расправљамо о питањима да ли економија треба да буде више еколошка и одржива да би преживела апокалипсу. Комплексна политичка ситуација у којој се налази идеја о „општем добру”, када је у питању ресурсно богатство, а у светлу климе и климатске промене, само указује на чињеницу да социјално-еколошке дисциплине морају прецизније и дубље да разликују ове две врсте добра. Ово разликовање не би требало да буде само једна врста академског хира и непродуктивне социјално-еколошке филозофије, већ да покаже једну врсту трајног опредељења наука да мењају политику и утичу јаче на доносиоце политичких одлука и усмере их ка заиста одрживој будућности.

Darko P. Nadić¹
University of Belgrade,
Faculty of Political Sciences
Belgrade (Serbia)

UNDERSTANDING THE PUBLIC AND COMMON GOOD IN THE CONTEMPORARY ENVIRONMENTAL POLICY

(Translation In Extenso)

Abstract: In this paper, the idea of the public and common good is analyzed from the standpoint of the environmental policy as a sort of public policy. The analysis and considerations start from the postulate that public goods in the academic public are most commonly observed as natural resources and that their function is to be used for economic and particularly industrial development. What needs redefining, and what should be changed by the environmental policy, is taking the status of the public good to a higher status, having in mind its general characteristic – irreversibility. That dimension of the future to be possessed by the public good is the basis for the survival of the modern society. The work illustrates the distinction of the idea of the public and common good in practice using the example of the Republic of Serbia in the case of the environmental-political problem caused by the construction of a mini-hydropower plant, i.e. the administrative management of the public and common good.

Keywords: public good, common good, environmental policy, quality of life, sustainable development

Introduction

The global environmental crisis that reaches its peak through global climate change has led to the situation when the contemporary environmental policy must redefine certain concepts in this category system. The redefinition of these concepts, which will be discussed in further detail below, substantially deviates from the classical definitions of the formerly known definitions in economics or political science.

One of the key concepts that need urgent “environmentalizing” is the concept of ownership. The urgency of solving the global environmental crisis questions the former valuation and/or definition of the concept of ownership in all its modalities. In the society, we always have a type of good that belongs to everyone and that we categorize as “common

¹ dnadic@gmail.com

property” in everyday speech. Nevertheless, many things, phenomena, including social creations that belong to the set we define as common property, have somehow been lost in certain circumstances and through the development of the civilization itself, both in terms of thinking and in real life. Simply speaking, what belongs to all of us and becomes common property with the passage of time, depended and depends on people’s good will to manage that property. The common property largely depends on how much we understand and accept our own responsibility for managing such common property. In order to simplify the matters, I will give the example of common corridors or circulation space in a building. Their maintenance depends on the good will of the residents – how much they will maintain, organize and take care and, of course, on all other services engaged by the residence for the maintenance of that space. The same more or less applies to natural resources and all other natural elements whose nominal owner is generally impossible to determine. Many elements in the nature are inseparable and non-belonging, but they still as such affect the quality of life and of the environment. For example, atmosphere, i.e. air, is something that does not belong to anyone and does not have its nominal owner. In the national frameworks, there is something that is classified as “air space”, which has rather practical application in military security and in the civil control of air traffic. Still, neither military security nor the civil control of air traffic includes the concept of “air quality”. That is because the quality of air, and even of atmosphere, depends on people’s economic activities, way and culture of life and, of course, on natural i.e. dynamic time characteristics that are variable and exceptionally dynamic nowadays. Moreover, in today’s era of climate change, they also become more and more dramatic. Today we understand that it is very difficult to show or define what it is in the nature that belongs to us all and what exactly we are either directly or indirectly responsible for. Starting from primary ownership, what we call property, means of production etc. to the national ownership and national heritage and values. International value, or international heritage, which in the environmental policy implies global biodiversity, has become the subject of agreements, conventions, declarations and conferences. It is a type of declarative diplomatic practice that often ends with no tangible practical results.

The general concept of the public and common good

The first problem in the conceptual environmentalization of the concept of ownership is to what extent the contemporary environmental policy changes the dimension, and not only the definition of the concepts such as “public good” and “common good”.

I will briefly focus on the problem of “climate change” as the foundation stone of all political considerations about how we understand the purposefulness and difficulty of formulating the universality of what we may call “public good” in (pro)environmental thought and practice.

In that respect, I would like to explain the essential difference between the concepts of “public good” and “common good”. When I say “purposefulness” of the idea of “public good” in the environmental policy, I pose the question as to how much the environmental thought and the creation of a new “environmental” category can be independent of the economic thought. Is that purposefulness universally planetary or only closed within national economic boundaries? Can purposefulness have an autonomous value and utopian

dimension= Does the economic thought play a crucial role or, more precisely, an absolutely dominant role in the creation of the new understanding of the “green” public good?

This is what is really in question. At the global, international level, we actually have not understood that the dramatic change of climate, or planetary climate, is an actual global and intimidating problem. The planetary problem has been converted into a declarative problem, as a factor (yet another in a series) that gathers world politicians at least once a year. One may say that the problem lies in the fact that we have not accepted the planetary climate as an actual public good, but only as a declarative public good. Namely, if the planet climate is a “declarative” good, a question may arise of the specific guilt and responsibility for the condition of the climate. Declarativeness in a public good practically does not allow establishing such responsibility, either political, economic or, in particular, ecological responsibility. The main cause that perhaps precedes this understanding and interpretation is that the planet climate has no declarative or actual owner. The non-existing declarative owner has been replaced by an imaginary owner (all of us) and, therefore, the responsibility for the public good of this type is declarative. In other words, it has no real effect, because no one feels responsible, either individually or collectively. Is it possible to change the ownership structure of a global public good on this very example? Nevertheless, we cannot avoid thinking and especially asking whether in the future it will be possible for the planet climate to become private property and thus take the road from a declarative towards a private good. Having in mind capital expansion, on one hand, we can emphasize that it is possible, but first of all we must accept or reach such absurd situation that the biosphere has been (or will be) privatized, at least in certain national frameworks or in some newly-established international stock exchanges. Would the problem of climate change be solved or in the process of solving if there is an actual owner there? The answer may be positive in the future in a dystopian society if such dystopian capitalism would financially benefit from the climate. It might be possible in an eco-socialist society of the future if political structures were able to understand the importance of air and climate quality on the population’s quality of life. For the time being, both futuristically defined societies are together somewhere in a utopian cloud. Climate, atmosphere and air are only public goods with no declarative owner and actual responsibility. However, it has not been always the case in the history of civilization.

The idea of the public and common good in practice

We will attempt to clarify where the exact limit is of the actual, purposeful, declarative and universal. In the past year or, more precisely, in the past two years, the Republic of Serbia has faced the problem regarding mini-hydropower plants. Since 2008, mini-hydropower plants have become popular (the soft power of pro-environmental marketing) as one of the sources of clean (environmental) and renewable energy. The matter is quite simple. With the application of the most modern technological solutions (the combination with what is suggested by the environmental modernization theory), we can use water mass to produce electrical power that has a green origin. The things appear to be extremely simple before we take into account certain facts that may dispute the “green” origin of electrical power. Mini-hydropower plants use mountain rivers, including ground watercourses, which are supposedly the public good with all the attributes of declarative and imaginary ownership. However, something that is

a private good or private property (the mini-hydropower plant in terms of technology and physical space) uses a public good (the mountain river) situated in the territory (which is also a public good) nominally owned by the state. Of course, the state as both the nominal and declarative owner of this public good is responsible for the condition and use of that public good. The owner of a private good (the owner of the mini-hydropower plant) uses the public good or, more precisely, exploits it in order to realize a profit in the “green” energy market; this is not contentious, at least to some extent. However, the private good (the mini-hydropower plant) not only uses and exploits the public good (the mountain river), but also causes evident harmful consequences on that public good, or specifically, that common good. The natural watercourses of the mountain rivers have been changed; the eco-system has been changed (the placement of pipes and other elements necessary for energy production) and that is how we reach the peak of the inconceivable changes in the public good. Those are forest cutting, landslides, endangered flora and fauna, natural habitats etc. It is the policy understood as a practice that changes the conditions at the micro-level, and not only at the macro-level. The policy strives to be responsible and pro-environmental (if it cannot be purely environmental) and in such pro-environmentalism it is a normal step for it to distort the concept and practice of the public good and to disguise it as an environmental interest and practice. Another problem virtually springing from this is that the nominal and declarative owner of the public good gives this public good not only for its use and exploitation, but also for its management. The question is whether the private owner has sufficient environmental knowledge and environmental responsibility to manage with responsibility and to use this natural resource rationally, in line with the ideas of the “common good” and sustainable development. Otherwise, the public good has been privatized only with the profit-related interest. Green energies are appealing not because of their environmental sustainability, but also because of the income of those who create it and who are its owners in terms of production. Here it is difficult to expect a kind of a symbiosis of environmental philanthropy and economic viability. In fact, the state transfers great responsibility on to the private owner, who is in charge of the condition of the forest, land, watercourses, and all potentially negative consequences of mini-hydropower plants on local biodiversity. Mini-hydropower plants are economically viable for their owners, although they do not largely affect the improvement of the energy system stability. For the owners of these mini-hydropower plants, economic viability is more than a sufficient factor to ignore any potential harm to the environment and biodiversity. As Ivan Illich emphasizes, “such transformation of the environment, from a common good to a production resource, is the main form of the environment degradation” (Illich, 2013, p. 103). According to him, even the history of that degradation coincides with the history of capitalism, while political ecology, as a science has long ignored that problem and just as the environmental policy has, if I may add.

What would the above-mentioned “common good” then be? How could be define and determine it within the contemporary environmental policy? The common good has the same characteristics as the public good. Going beyond the framework of the climate, some public goods have their economic price. Those are ores, minerals, agricultural and forest land, watercourses, lakes, marshes etc. Therefore, those are the goods and/or resources that can be exploited for production, economic life and fulfilling people’s needs. However, the common good also has a new characteristic – now it is directed towards the future. It must survive and

be preserved for the future for the sake of future generations. In line with the idea of sustainable development, this would represent true intergeneration solidarity, with the public good as a backbone. The exploitation of public goods, i.e. natural resources, also aligned with the idea of sustainable development, is declaratively, almost in all economic-political platforms, limited through the formulation of the “rational use of natural resources”. Whatever it may mean politically, in the economic world of capital and profit it does not constitute a limitation. Namely, the exploitation of natural resources depends on their financial viability and market demand. That is why the formulation “rational use of natural resources”, i.e. rational use of any public good, is only a kind of an economic and political appeal that the resource exploitation should be aligned so that today’s generations should leave some of it to future generations. Here, it is necessary to emphasize that the idea of the “common good” is not completely new. It is only new to the contemporary environmental policy as a kind of public policy, as well as to social and political ecology as an academic discipline.

“People labelled as a ‘common good’ those parts of the environment which required a special attitude by customary law. People used this term for those parts of the environment outside their threshold and property they were still entitled to use, not for the production of goods, but for the subsistence of their own households” (Illich, 2013, p. 204).

That is in line with what Ivan Illich claimed and what constitutes the fundamental distinction not only in the environmental policy, but also in political ecology – that is the separation of the environment as a common good and the environment as a resource. At that level of thinking, “the most fundamental existential human activities are built” in the common good, while resources serve “for the economic production of those goods that survival depends on today” (Illich, 2013, pp. 96–97).

Administrative considerations of the public and common good in the environmental policy

As a matter of fact, the policy admitted relatively late that environmental problems demanded a special treatment. It was only in the 1970s that the policy realized environmental problems had social rather than only economic potential. This social potential of ecological problems (from the increased number of the population on the planet to the pollution problem) made sense in the fact that environmental problems could threaten the stability of the state’s social system and its administrative apparatus and thus question the ultimate purpose of the society’s attitude towards the nature. That is contained in the concept of the “quality of life” that will be discussed below. Now we will return to the problems of the administrative apparatus and its attitude towards environmental problems. In essence, the response of the administrative apparatus, i.e. the ruling politics, is founded on the technocratic model and the postulate that is quite simple – that environmental problems are undesired consequences of economic growth. According to Neil Carter, the administrative apparatus gives three views, i.e. has three types of attitudes towards environmental problems (Carter, 2007, p. 174). The first one is ignoring, the second – where the environmental interest is classified with the interests of economic growth, so that the environmental interest becomes a victim due to the distorted

understanding of the quality of life (essentially, nothing else but the living standard), and the third, ecological problem, gets a political-institutional framework in the contemporary liberal and representative democracy. Namely, if we perhaps misinterpret Carter, we actually give a certain environmental problem a type of the right (the right to clean air), but at the same time, within liberal democracy, we introduce it in the market mechanism where everything has its price. According to Carter, such political administration of environmental problems is a “traditional policy paradigm” with the following characteristics. First, this policy (it is too early to call it the environmental policy because it does not have all the dimensions of a pro-environmental policy) can be reactive (action only when there is an unwanted situation, i.e. with no anticipation of future events and problems in the environment). It can be tactical, as carefully choosing goals without threatening the basic, and even holy, goals and interests of economics and politics. Moreover, it can be piecemeal, where environmental problems are solved one by one, and that is mainly the result of planning and budgeting of the administrative apparatus regarding the environmental protection. Finally, it can be the “end-of-pipe” system, where the policy removes the harm caused to the environment through primarily political, as well as economic decisions (Carter, 2007, p. 174). However, political interests, masking and de-masking of the ecological into the economic, get their true picture when the concept of the quality of life is included in all this. One of the first theoreticians and social-environmental thinkers in Serbia, Professor Danilo Ž. Marković, defined the quality of life as *“fulfilling people’s needs by certain social conditions with the sense of satisfaction that the needs are in a way fulfilled to a certain extent within the given value orientation”* (Marković, 2015, p. 181). Since we accept this definition as sociologically founded, it is also necessary to accept the real fact that the definition includes something that is not directly expressed. That is that the quality of life includes the criteria, standards and conditions (not only the minimum, but maximum ones as well) under which and in which the man is able to survive physically and mentally. Moreover, the same criteria and standards also have human and aesthetic connotations that may definitely take the man out of the world of consumerism and ordinary living (Marković, 2015, p. 181). In this manner, the idea of the public good goes beyond the pure, mathematically simple and particularly sterile world of economics. It is only then that we can speak of the real functions that the public good actually has. What obscures the view of the concept of the “quality of life” is the famous and often intimidating concept of GDP. In fact, the question arises whether, apart from the quality of life, there are some other measures, factors and parameters that can act equivalently as well as more socially responsibly than GDP? Surprisingly, there are. Felber and a group of authors give the example of Bhutan, which has created the Gross National Happiness Index, where the key questions are: how you assess your health; how you assess your position in comparison to the previous year, whether your children will have a better life next year; whether you trust your neighbours; whether you have time for rest, meditation or prayers every day (Felber et al, 2015, p. 20). These are key moments that may make a step forward from the public towards common good and that may be supported by the contemporary environmental policy and contemporary economics (economics of the common good) (Nadić, 2020, p. 20). On the other hand, that is also a step towards the management of common goods. That is why, according to Felber, the following indicators are important, among others: whether products and services fulfil human needs (I will call it the “anti-consumerist” approach, or a step towards post-materialist values); what

work conditions (i.e. physical conditions of the work environment) are like; how ecologically-friendly the production is; whether sales are ethically acceptable; what the distribution of profits is like; whether women are equally treated and paid like men; and whether the democratic procedures in decision-making have been observed (Felber et al, 2015, p. 20).

We will try to find the roots of this idea in the “green political thought”. Starting from the differences between the concepts of “ecologism” and “environmentalism”, following Andrew Dobson’s line of thinking, it is possible to conclude that (quasi-radical) ecologism itself is the key starting point in the green political thought for accepting the quality of life as an important factor. Dobson says the following:

“Environmentalism speaks of the management approach to environmental problems, certain in the belief that they may be resolved with no thorough changes in the existing values of patterns of production and consumption; ecologism finds that sustainable and fulfilling existence presupposes a radical change in our relationship towards the nature and our way of social and political life” (Dobson, 2007, pp. 2–3).

The existing forms of production and consumption are contained in what is shown by GDP. It is the point of contact between GDP and environmentalism. Ecologism is founded on the quality of life. In other words, environmentalism is a “public good”, while ecologism is a “common good”, which brings us to an indirect relation with eco-socialism, followed by Felber in economic terms. It is also confirmed by Susan Baker when it comes to the quality of life: “*The quality of life refers to the collective and not individual level, and to the improvement of the public domain quality, e.g. through providing public education, healthcare and environmental protection*” (Baker, 2006, p. 3).

At the same time, we must admit, as rightfully claimed by Baker too, that accepting the “common good” is a prerequisite for the promotion of the idea of sustainable development., as well as that one of the characteristics of the sustainable development model is the very prioritization of the “common good”. However, how possible is it not to realize the idea and practice of the “public/common good” and what are actually the limiting factors? The first limiting factor is definitely the partial utopianism of this idea. Why partial utopianism and not absolute utopianism? The reason for such distinction lies in the fact that we self-assess our management power, and that we have no access to all data. The data we often have no access to or perhaps we do not try hard enough to find are whether the practice of full observation of the quality of life, business and management in harmony with the nature has been realized somewhere. However, such practice exists and constitutes the so-called stage four of the ecological movements, i.e. the change in the value systems harmonized with the ideas of healthy life, fully within the practice of communal togetherness (Nadić, 2021. pp. 101–102). Therefore, such practice exists, so it is achievable and sustainable. Another limiting factor is our political power to manage “public/common goods” and be responsible for their condition. Namely, that management, or essentially political management, is the human resources management and, as a rule, it is invisible. Political management is not solely decision-making in the institutions of liberal democracy known to us, i.e. its finesses such as participative, direct or indirect democracy. Political management also refers to the moment when you consciously or unconsciously through an empty plastic bottle into a river. It is followed by political responsibility too. Political management, of course in its

full democratic corpus, also implies natural resources management, although you do not have a real feeling of managing them. You manage natural resources both if you save those resources (e.g. by turning off the lights at home) or if you recklessly destroy them. Based on the management, you also bear responsibility if you are environmentally aware.

Many natural resources (and that is what is often seen by traditional politics and liberal economics) can be described as a public good (because it is both the most visible and the most contentious). As it has already been emphasized, they do not belong to anyone and there is no nominal property owner. In addition, natural resources, as emphasized by Carter, for example, have two basic characteristics. They are not “rivals” and they are characterized by “non-exclusion”. The individual use of a public (environmental) good does not exclude others from the process of using the same public good. A river is a public good and a fisherman cannot stop the other fisherman from fishing in the same river, provided that they have a government, i.e. fishing permit. The government permit speaks of the declarative owner or, to put it mildly, the custodian of the public good, or the river in this case. If there is no custodian, i.e. no declarative owner, the situation is quite similar. One person inhaling clean mountain air will not stop someone else from inhaling that clean air too, provided that there is clean air. Moreover, clean mountain air is always calculated, at least through the advertisement, in the price of your package tour. In urban environments, megalopolises of the 21st century, there is no clean air. Therefore, polluted air is also a public good, but now in the form of an environmental problem. By saying “non-exclusion”, we also mean that if one person gives up using, i.e. driving a car, another person cannot be excluded from his/her giving up, and that is the clean air to be inhaled due to the reduced air pollution. However, according to Carter, the nominal and declarative owner of an environmental public good (the state) can warn citizens to save water and refrain from unnecessary activities such as washing cars or watering gardens. The state can appeal to its citizens to reduce air pollution by not driving cars. Still, that will be a rather great temptation for individuals to ignore these instructions and appeals (which will actually do), citing the real fact that the “other ones” will be more responsible than them and that the situation is actually balanced in that manner. It means that, if we accept not only the clean air but air in general as a public good, we will reach the phenomenon of “free riding”, where everyone will do what they want. In the end, the policy of “let everyone do what they want” will lead to smaller or limited general benefit, which specifically means insufficient water or fresh, clean air (Carter, 2007, p. 175). In a way, this indicates that a public good is not the same as a common good, i.e. that a public good can be declarative, with the above-mentioned characteristics, while a common good includes man’s important, natural side and, primarily, his environmental awareness. An individual who is environmentally aware will see clean air as a common good and listen to the appeals of the government or experts. An individual who is not environmentally aware will not listen to the government’s appeals and will drive a car; to him, air in general (and not only clean air) remains only a public good with the declarative and imaginary owner. That situation occurred, for example, in Belgrade, in November 2019, when the capital of Serbia was among the top most polluted cities in the world. It means only that public goods are given to be used by all citizens (Đukić, 2011, p. 192), and what we emphasize there is that the “distributor” of the public good may have calculated the economic park (e.g. the construction of the park or the planting of a new forest), but failed to calculate the level of the citizens’ ecological awareness

and their real ability and will to preserve those forests and parks. Carter cites the works of other theoreticians when speaking of two types of public goods with some of the characteristics of the common good. One of them is the idea of the common pool, or resources, where it is practically impossible to calculate individual and collective benefits from them. The countries, international organizations (nominal and declarative owners of the “common pool”) may prevent the draining of this pool by, for example, limiting or prohibiting the catching of certain species of fish in the oceans so that the fish fund will exist in the future. As Carter points out, from the standpoint of collective benefit and actually, one type of ecological, economic, and even political investment in the future. From the individual standpoint, the matter is rather different and that is what actually takes place. Wolves can be killed and fish can be caught in the rivers if you do not have a permit; forests can be cut down because basically this “common pool” is not purely a common good, although it has several important attributes of a public good (Carter, 2007, p. 175). Another concept that belong here is called the “common sink” by Albert Weale, i.e. public goods, once again natural resources, such as clean air, where the problem is not in the utilization degree of clean air and air in general inhaled by individuals, but the way of how this resource is used by those individuals who “put in” the waste material, e.g. CO₂ that in turn leads to climate change (Carter, 2007, p. 175).

Conclusion: permanent irreversibility of the common good

Having in mind the fine distinction between “public good” and “common good”, where the key distinction factor is the environmental awareness of those who really manage these goods (both of the administrative government apparatus, and of citizens), I reach the last key characteristic of the environmentally understood “public/common good”. That is irreversibility. Many of these goods are irreversible if measured by the average length of our life; and not only that. Their irreversibility leads to the so-called “domino effect, i.e. the self-degradation of the biosphere and the inevitable destruction of biodiversity. Exhausted natural resources may be so destroyed that harm cannot be corrected (not in the course of our life). And that is not the problem that we cannot accept, although from the standpoint of sustainable development this is more than an ethical problem. The chain reaction caused by exhausted or destroyed natural resources (non-renewable by their function) may lead to the situation (not completely unrealistic) in which, due to their exhaustion, many plant and animal species will be extinct. That is an already announced apocalypse, the probability of which largely coincides with the potential destruction of the economy we know. Three important factors can change the situation. The first one is in the development capacity possessed by technology. The second factor is once again our environmental awareness, while the third one is the administrative- political state apparatus. Namely, technological progress tells us (that is one side of our cornucopian optimism) that some natural resources can be replaced, but we are aware that the replacement or renaming process is neither so simple nor cheap. For example, technological progress has enabled us to use the sun and wind power, but we are still unaware that dealing with alternative sources of power and the amount of the generated “green” energy will not completely fulfil all our needs, and that it is necessary to save energy. Therefore, once again there is environmental awareness that must accompany such technological optimism. What is the role of the administrative apparatus here? Political planners in

the administrative apparatus are uninterested and stand aside. However, they actually have no substantial advantage, which is rightfully emphasized by Carter, because, unlike social or fiscal policies (where a badly estimated tax rate or fee for a payment may be corrected in the next year's budget), mistakes made in the management of "public", and even "common" goods are hard to correct (Carter, 2007, p. 175). This becomes particularly important when the administrative-political apparatus insists on accepting what it defines as a "public interest". It is nothing else but political equalization of a "public interest" with "general welfare". What may happen by the not exactly the worst scenario, is that such politically proclaimed "public interest" is completely opposed to what we have previously defined as a "common good", or even as a "public good". In that case, the harm done may be inconceivable.

I have just mentioned the potential destruction of economy. Taking that into account, I have introduced the concepts of "public good" and "common good" into the debate through the "environmental prism", that environmental matters contained in the common denominator, i.e. natural and non-renewable resources, must absolutely be the starting point when discussing the questions as to whether economy should be more environmental and sustainable in order to survive the apocalypse. The complex political situation in which the idea of the "common good" is contained, when speaking of resource wealth, in the light of climate and climate change, only points to the fact that the social-environmental disciplines must distinguish these two types of goods more precisely and profoundly. This distinction should not be only a type of an academic whim and unproductive social-environmental philosophy, but to show one type of permanent orientation of sciences to change politics and have a stronger effect on political decision-makers, directing them towards truly sustainable future.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Baker, S. (2006). *Sustainable Development*. London: Routledge
- Carter, N. (2007). *The Politics of the Environment. Ideas. Activism. Policy*. London: Cambridge University Press
- Dobson, A. (2007). *Green Political Thought*. London: Routledge
- Đukić, P. (2011). *Sustainable development – utopia or a chance for Serbia*. Beograd: Tehnološko-metalurški fakultet [In Serbian]
- Felber, C., Maskin, E., Nurmi, S. (2015). *Change Everything: Creating an Economy for the Common Good*. London: Zed Books
- Illich, I. (2013). *Vernacular values and other essays*. Zagreb: Lutteris [In Croatian]
- Marković, D. Ž. (2015). *Social Ecology*, 6th edition. Beograd: Zavod za udžbenike [In Serbian]
- Nadić, D. (2020). *The Common Good as the Basis for a New Governance Model*. In T. Yu. Rusakova (executive editor) *Vida Verde: Reverse modernization as a new vector of inclusive growth* (26–31). Moscow: Association of independent experts "Center for the Study of a Crisis Society". Available at: https://centero.ru/wp-content/uploads/2020/11/Centero_Vida-Verde.pdf [In Russian]
- Nadić, D. (2021). New tendencies in the development of environmental movements in the 21st century, *Napredak*, Vol. I, No. 3. DOI: [10.5937/napredak1-29602](https://doi.org/10.5937/napredak1-29602) [In Serbian]